

Türkiye’de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler

Orhan ÖZÇATALBAŞ¹ Dilek BOSTAN BUDAK²
İsmet BOZ³ Buket KARATURHAN⁴

ÖZET

Tüm dünyada, yaygın eğitim ve yayım çalışmaları yoluyla kırsal alanda yaşayan nüfusun yaşam standartlarını artırmak yayımın ana amaçlarından biridir. Yayım sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanmasında yaşamsal bir öneme sahiptir.

Ülkelere göre yayımın organizasyon durumu incelendiğinde yayım faaliyetlerinin farklı yasal statüdeki değişik kurumlar tarafından yürütülmekte olduğu görülmektedir. Tarımsal yayım çalışmaları yüksek oranda Tarım ya da Kırsal Kalkınma Bakanlığına bağlı olarak yürütülmektedir. Ancak yayım faaliyeti özel danışmanlık birimleri, üretici örgütleri, üniversiteler veya devlete bağlı olmayan diğer kuruluşlar tarafından da yürütülmektedir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ziraat odaları, üretici birlikleri ve özel tarımsal danışmanlık birimleri çok önemli rol ve işlevlere sahiptir. Üretime yönelik araştırma ve yayım faaliyetleri ve bilginin çiftçilere ulaştırılması işlemleri esas olarak çiftçi birlikleri ve özel danışma birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de, tarımsal yayım faaliyetleri, özellikle 1940’lardan beri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı sorumluluğunda uygulanmaktadır. Bugün de Türkiye’de tarımsal yayım hizmetleri Bakanlığın sorumluluğundadır ve tarım sektörüne yönelik yayım çalışmalarındaki önemli rolü devam etmektedir. Özellikle 2006 yılında “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik” çıktıktan sonra, özel sektöre dayalı danışmanlık sistemi gelişmeye devam etmektedir. Ancak özel yayım ve bu kapsamda üretici kuruluşlarına dayalı yayım henüz ülke düzeyinde bakanlığa dayalı olan mevcut yayım sistemine alternatif değildir. Ancak kamu dışı yayım kuruluşlarının yakın gelecekte, özellikle Akdeniz, Ege, Güneydoğu ve Marmara gibi önemli tarım bölgelerinde gelişmesi beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Tarımsal Yayım, Tarım Danışmanlığı, Yayım Sistemleri, Türkiye

1. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerde özellikle tarım sektörü ekonomik gelişmenin sağlanmasında önemli görevler üstlenmektedir. Tarımda gelişme, bilimsel araştırma bulgularıyla elde edilen teknolojik yeniliklerin üreticiler tarafından kullanılmaya başlanmasıyla ve yaygınlaştırılmasıyla mümkündür. Dolayısıyla tarımsal faaliyette bulunan, tarımsal faaliyetleri yönlendiren kimselerin sahip oldukları özellikler, söz konusu

⁽¹⁾ 1 Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Antalya.

2 Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Adana.

3 Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Kahramanmaraş.

4 Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü İzmir.

topluma ulaşmayı, belirli davranışların ve yeniliklerin benimsetilmesini etkileyici niteliktedir. Özellikle insan faktörünün sahip olduğu niteliklerin gelişmeyi etkilemesi ve kazandırılacak yeni bilgi ve davranışlarla gelişme sürecini hızlandırıcı etkilerde bulunması kaçınılmazdır. Bu nedenle tarımsal yayım çalışmaları, kalkınma süreci içindeki kırsal toplumların kalkınmalarında vazgeçilmez bir öğedir (Özçatalbaş, 1994). Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda tarım sektörü bugün ekonominin önemli bir sektörü olma özelliğini korumaktadır. Hatta bu ülkeler için yapılan bazı değerlendirmelerde, bunların ekonomilerinin gelişebilmesinin önemli ölçüde tarım sektörünün gelişmesine bağlı olduğu belirtilmektedir. Tarımsal kalkınmada yeni tarım tekniklerinin doğru kullanımının sağlanması, kaynakların etkin kullanılarak ve yaygınlaştırılarak tarımsal üretimin artırılmasında yayım önemli bir etkidir. Buna göre yayım üretim faktörü olarak insan kaynağının gelişimini sağlayarak, yeni teknolojilerin etkin kullanımında çok önemli bir rol oynamaktadır. (Özçatalbaş, 2009b). Dolayısıyla yayım kırsal alan ve tarım sektörüne müdahale etmede kullanılan önemli bir politik araç durumundadır.

2. Dünyada Yayım ve Danışmanlık

Bugünkü anlamda ilk yayım faaliyetleri 1800'lü yılların ortalarında Kuzey Amerika ve Avrupa'da başlamıştır. Amerika ve Avrupa dışındaki ülkelerde tarımsal yayım faaliyetlerinin özellikle 1950 yıllarından sonra yayılmaya başladığı, ancak 1950 sonu ve 1960'lı yılların başlarında, birçok gelişmekte olan ülkede, yayım sistemlerinin kurulması için harcanan çabaların tam anlamıyla başarılı olamadığı gözlenmiştir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde yayım sistemlerinin yenilenmesiyle ilgili çalışmaların 1970'li yıllardan sonra giderek hız kazandığı görülmüştür. 1910 yılından önce dünyada yalnızca 14 kadar tarımsal yayım faaliyeti gösteren kuruluş varken, 1990'larda bu sayı 198'e ulaşmıştır. Özellikle 1970 yılından sonra kurulan veya yeniden organize edilen yayım kuruluşlarının sayısının, toplamın yarısına eşit olması (Swanson ve ark., 1990) yirminci yüzyılın son çeyreğinde yayımın öneminin daha iyi kavrandığını görmek bakımından anlamlıdır. Türkiye'de ise kamu kesimi tarımsal yayım konusunda 1940'ların başında il, ilçe ve köyler düzeyinde örgütlenmeye ve kurumsallaşmaya başlamıştır (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998; Özçatalbaş, 2006).

Dünya genelinde yayım faaliyetlerinin ulusal düzeyde organizasyonu dikkate alındığında, yayım faaliyetlerinin ve programlarının farklı yasal statüdeki değişik kurumlar tarafından yürütülmekte olduğu görülür. Tarımsal yayım dünyada genellikle Tarım veya Kırsal Kalkınma Bakanlıkları tarafından yürütülmektedir. Ayrıca üniversiteler ve devlete bağlı olmayan kuruluşlarda (NGO) yayım da rol almaktadırlar.

Çizelge 1. Dünyada Yayım Sistemleri

<i>Organizasyon Şekilleri</i>	Sayı	Oran (%)
<i>Devlete bağlı</i>	160	86
Tarım Bakanlığı	151	81
Kamu Üniversiteleri	2	1
İkincil görevi yayım olan kuruluşlar	7	4
<i>Devlete bağlı olmayan (NGO)</i>	26	14
Üretici kuruluşları	13	7
Özel kuruluşlar	10	5
Diğer	3	2
<i>Toplam</i>	186	100

Kaynak: Swanson ve ark.,1990.

Çizelge 1’de dünyada ki mevcut yayım kuruluşlarının hangi sistemle yayım hizmetini sunduklarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Buna göre yayım organizasyonlarının yaklaşık %86’sı devlete bağlı olup, tarım bakanlığı, devlet üniversitesi ya da ikincil görevi yayım olan diğer kuruluşlardan oluşmaktadır. Bu yayım birimlerinin %81 gibi çok büyük bir çoğunluğu ise Tarım Bakanlığı içinde organize edilmişlerdir (Swanson ve ark., 1990). Bunu %7 ile üretici kuruluşları ve %5 ile özel kuruluşlar takip etmektedir. Bu kapsamda örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde yayım faaliyetlerinde üniversiteler etkin bir rol oynarken (Claar ve Bentz, 1988); Avrupa ülkelerinde ise üretici örgütleri ve özel danışmanlık organizasyonları daha etkilidir. Türkiye gibi bazı ülkelerde ise ulusal düzeydeki yayım faaliyetlerinde devletin etkinliği ön plana çıkmaktadır. Ancak ülkelerin sosyo-kültürel yapıları ve gelişmişlik düzeylerindeki değişmelere bağlı olarak yayım sistemlerinde de zamanla değişimler olmaktadır. Bu kapsamda Hollanda, Danimarka gibi örnekler verilebilir. Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin düzenlenmesi yönetmeliği ile yayımın özelleştirilmesinin amaçlandığı Türkiye de, belirtilen değişim sürecini yaşayan ülkelere örnek olarak gösterilebilir (Özçatalbaş, 2009b).

3. Avrupa Birliği’nde Yayım ve Danışmanlık

Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde zamanla yapılan değişiklikler yayımda kamunun yanında çiftçi örgütleri ve özel danışmanlık şirketlerinin önemli rol almasına yol açmıştır. Bugün Avrupa Birliği 27 ülkenin üye olduğu büyük bir organizasyon özelliğindedir. Bu ülkelerde farklı yayım sistemlerini görmek mümkündür. Tektip bir anlayış egemen değildir. Hatta bir ülkenin değişik bölgelerinde dahi farklı yayım sistemleri görülebilmektedir (Özçatalbaş, 2009b). Bu bildiriye özellikle AB’nin en önemli üyelerinden olan Almanya’daki tarımsal yayım üzerinde durulmuştur.

Çizelge 2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Yayım Sistemleri

Ülkeler	Yayım Sistemleri
Finlandiya	Çiftçi Örgütleri
Fransa	Ziraat Odaları
İrlanda	Çiftçi Örgütleri
Belçika	Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri
Portekiz	Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri
İsveç	Ulusal Tarım Bordu (Bakanlığa bağlı)
İtalya	Çiftçi Örgütleri
Danimarka*	Çiftçi örgütleri, Özel Kuruluşlar
Avusturya*	Ziraat Odaları, Özel Kuruluşlar, Bakanlık
Lüksemburg*	Ziraat Odaları, Özel Kuruluşlar/TD Şirketleri
Almanya*	Bakanlık, Ziraat Odaları, Özel Kuruluşlar
Hollanda *	Özel Yayım-Danışmanlık Kuruluşları
İngiltere*	Bakanlığa bağlı kalkınma ve danışmanlık birimi
İspanya	Bakanlık
Yunanistan	Bakanlık
Malta*	Bakanlık
Estonya*	Bakanlık, Ziraat Odaları, Özel Kuruluşlar/Şirketler
Slovenya*	Ziraat ve Orman Odaları
Macaristan*	Bakanlık, Özel Kuruluşlar, Ziraat Odaları, Üniversiteler
Çek Cumhuriyeti*	Özel Kuruluşlar/TD Şirketleri
Polonya	Özel Kuruluşlar, Bakanlık, Ziraat Odaları

Kaynak: Boyacı, 1996; (*)Özçatalbaş, 2009b.

Bu kapsamda AB üyesi ülkelerde aşağıdaki sıralanan özellikteki birimler yayım hizmetlerini sunmaktadırlar.

- a. Bakanlık/Kamu yayım birimleri
- b. Bakanlığa bağlı özerk yapıya sahip danışmanlık şirketleri
- c. Ziraat Odaları
- d. Diğer üretici örgütleri
- e. Tarımsal Danışmanlık Şirketleri
- f. Serbest Tarım Danışmanları

Ayrıca Avrupa Birliği üyesi ülkelerde organik tarımla ilgili yayımı konusu oldukça önemli hale gelmiştir. Bu konuda Özçatalbaş (2002), tarafından yapılan bir çalışmada organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmeti veren birimler incelenmiş ve özel danışmanlık hizmeti veren birimlerin ve üretici kuruluşlarının bu alanda öne çıktığı saptanmıştır (Çizelge 3). Buna göre ülkemizde de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmeti verme konusunda özel danışmanlık birimlerinin ve üretici kuruluşlarının öne çıkması beklenebilir. Bu duruma ilgili birimlerin sektörün gelişmesi bakımından hazırlıklı olmasının yararlı olacağı açıktır.

Çizelge 3. AB’de Organik Tarım Alanında Yayım Birimleri

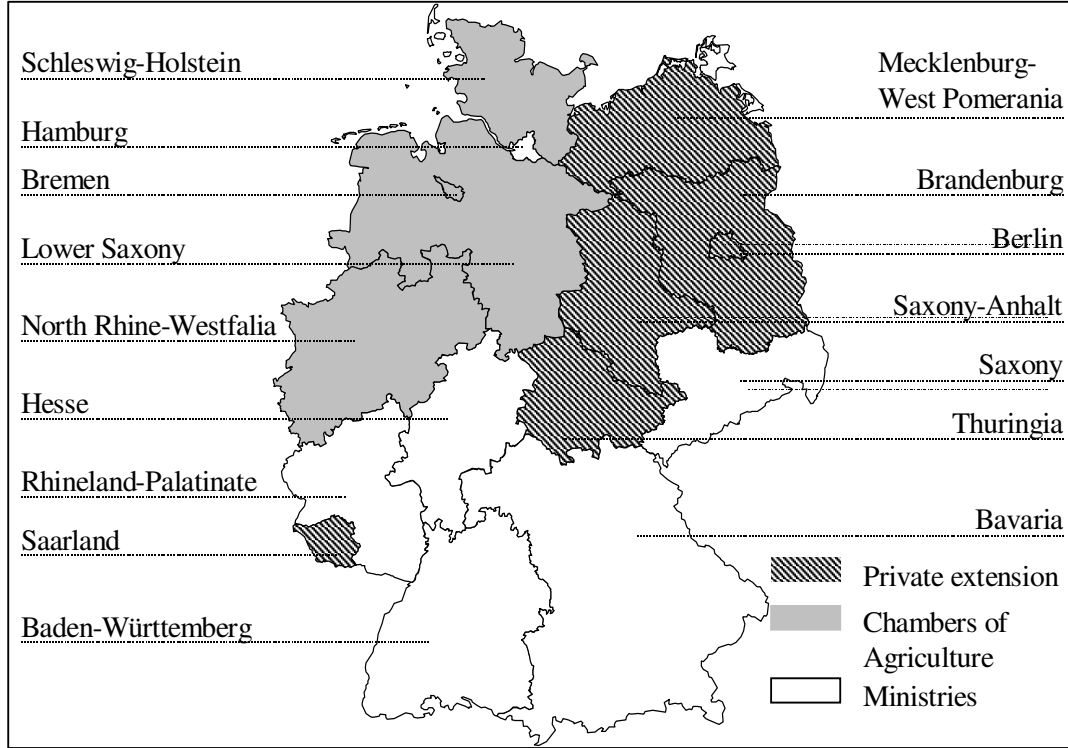
Danışmanlık Birimleri (AB-15)	Danışmanlık Hizmeti Veren Birimler	
	Sayı	Oran (%)
Özel Danışmanlık Hizmeti veren birimler	16	38.1
Çiftçi organizasyonları	11	26.2
Tarım Bakanlığı	8	19.0
Diğer	7	16.7
Toplam	42	100.0

Kaynak: Özçatalbaş, 2002.

AB’nin en önemli üyelerinden Almanya’daki tarımsal yayım organizasyonu incelendiğinde Almanya’nın 16 federal eyaletten oluşmakta olduğu ve her eyaletin kendine özgü tarım politikası olduğunu dikkate almak gerekir. Eyaletler tarım politikalarını, federal hükümetin genel politikasına uygun olarak ve AB tüzüklerini de esas alarak belirlemektedirler. Her eyalet farklı kurumsal organizasyona ve tarımsal yayımla ilgili geçmişe sahiptir. Bununla da ilgili olarak Almanya’da yalnızca tek bir yayım sistemi hakim değildir ve farklı yayım sistemleri bulunmaktadır (Curre ve Schütz, 2000; Özçatalbaş, 2000). Bu kapsamda genel olarak ülkede tarımsal yayım hizmetlerinden tarım bakanlığı, ziraat odası ve özel yayım kuruluşları (tarımsal danışmanlık şirketleri) olmak üzere üç farklı organizasyon sorumludur (Salasan, 2003; Özçatalbaş, 2007). Bu incelendiğinde üretici birlikleri 4 eyalette, tarımsal danışmanlık şirketleri 6 eyalette ve tarım bakanlığı ise yine 6 eyalette yayımda etkin rol almaktadır (Curre ve Hoffman, 2004). Hatta bir eyalette birden fazla yayım sisteminin de yer aldığı görülmektedir (Şekil 1). Genel olarak tarımsal yayım kuzeybatı Almanya’da Ziraat Odaları, kuzeydoğu Almanya’da tarımsal danışmanlık şirketleri tarafından yürütülmektedir. Güney Almanya’da ise Tarım Bakanlığı bünyesindeki “Eyalet Tarım Ofisi” yayım çalışmalarını yürütmektedir. Görüldüğü gibi Almanya’da farklı yayım sistemleri ve yaklaşımları uygulama alanı bulmaktadır. Burada özellikle Ziraat Odaları tarafından verilen yayım hizmetine bakıldığında örneğin Aşağı Saksonya’da Hannover ve Oldenburg olmak üzere iki ziraat odası bulunmaktadır. Hannover Ziraat Odası, yaklaşık 1400 çalışanı, 26 ilçedeki faaliyet birimi ve birkaç enstitüsü ile Avrupa’nın en büyük üretici organizasyonlarından. Personelin çoğunluğu ilçe birimlerinde 5 bölge biriminde, 12 ormancılık biriminde ve 7 araştırma ve eğitim enstitüsünde görev yapmaktadır. Tarım

Bakanlığı yayım hizmetini sunmakta olan ziraat odasına bütçesinin yaklaşık yarısı kadar mali destekte bulunmaktadır(Özçatalbaş, 2000).

Şekil 1. Almanya’da Tarımsal Yayım Sistemlerinin Etkinlik Alanları

Kaynak: Currl ve Hoffman, 2004.

4. Türkiye’de Yayım ve Tarım Danışmanlığı

a. Yönetmelik Öncesi Durum

Günümüze kadar geçen süreçte özellikle 1970’lerin sonlarında, kamu yayımında önemli sorunlar ortaya çıkmış ve bunlar kamu yayımının etkinliğini düşürmüştür (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998). Zaman içinde müdahale edilerek olumsuzluklar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Bu müdahalelerin en önemlilerinden biri 1984 yılında uygulamaya giren Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP) ile yapılmıştır ve Türkiye’de tarımsal yayım çalışmalarını büyük ölçüde etkilemiştir. Ayrıca 2004 yılında başlayan Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi (KÖYMER/TARGEL) gibi uygulamalar kamu yayımı yanında özel yayımın geliştirilmesine yönelik girişimler olarak değerlendirilebilir. Ancak daha sonra 2007 yılında KÖYMER’in TARGEL’e dönüştürülmesi bu girişimin de Bakanlığa bağlı bir yayımın dönüşmesine yol açmıştır.

TYUAP Süreci : 1990’ların sonuna gelindiğinde ülkenin yaklaşık yarısında TYUAP, Eğitim ve Ziyaret Yaklaşımının ülke geneline yaygınlaştırılmasını amaçlamıştır. Diğer yarısına ise büyük oranda 1940’lardan beri sürdürülen Genel Tarımsal Yayım Yaklaşımı ile yayım hizmeti verilmeye devam edilmiştir. Ayrıca belirli oranda Ürün Bazında Yayım Yaklaşımı ve Entegre Proje Yaklaşımı da Bakanlık tarafından uygulanmıştır. Ancak arz

yönlendirici ve teknoloji transferini esas alan bu yaklaşımların katılımcılığı dikkate almaması nedenleriyle üreticilerin etkin olarak sürece katılması mümkün olmamıştır. TYUAP'ta "Eğitim ve Ziyaret Yaklaşımını" yerleştirmek, dolayısıyla yayım birimlerinin üreticilere en yakın olacak şekilde köylere kadar Köy Grubu Tarım Merkezi olarak kurulması (KGTM) ve merkezlerde görevlendirilen yayım elemanlarının da kendi görev alanlarındaki üreticileri yapacakları belirli aralıklı (periyodik) ziyaretler sırasında sürekli olarak eğitmeleri esas alınmıştır (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998; Özçatalbaş, 2009b).

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri 1991 yılında çıkarılan 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile belirlenmiştir. Türkiye'de tarımsal yayımdan, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın ana hizmet birimlerinden olan Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü sorumludur. Buna göre Bakanlığın amacı "*kalkınma plan ve programları doğrultusunda, köylerin kalkındırılması, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesini sağlamak, görev alanına giren altyapı tesisleri ile tarımsal, sosyal ve ekonomik kamu hizmetlerinin yürütülmesini sağlamak,*" şeklinde belirtilmiştir. Bakanlığın görevlerine ise 19 madde de yer verilmiştir (Anonim, 1991). Bunlardan özellikle verimliliğin artırılması yayım ve araştırma ile ilgili olanları f, g ve h fıkralarında yer almıştır. Ayrıca üretim için temel öge olan tarım alanlarının amacına uygun kullanımına ise son fıkrada yer verilmiştir¹. Türkiye'de dünden bugüne yayımla ilgili olarak yaşanan sorunların nedenleriyle ilgili bazı önemli konular aşağıda sıralanmıştır (Özçatalbaş ve Gurgen, 1998, Özçatalbaş 2009b).

- a) Yayım Politikasının Belirsizliği, Tarım ve Yayım Politikaları Arasındaki Uyum
- b) Tek Tip Yayım Yaklaşımının Uygulanması
- c) Katılımcı Yaklaşımların Yer Almaması
- d) Hedef Kitlenin İhtiyaçlarının Saptanamaması
- e) Hedef Kitle Seçiminde Öncelik Belirsizliği ve Katılımının Sağlanamaması
- f) Özel Yayım Sistemine Geçişte Geç Kalınması
- g) Sistemin Geliştirilmesi Yönünde Etkin Önlemlerin Alınmaması
- h) Yayım Konularının Sınırlılığı, Yayım Ayrılan Kaynakların Yetersizliği
- i) Kaynakların Amaca Uygun Kullanılmaması
- j) Yayımcı Niteliklerinin Geliştirilememesi
- k) Görsel Ve İşitsel Araçların Kullanımındaki Yetersizlikler
- l) Yayım Elemanı Sayısındaki ve Dağılımındaki Dengesizlik
- m) Yayım Dışı İşlere Ayrılan Zamanın Fazlalığı
- n) Araştırma ve yayım arasındaki bağı yetersizliği

¹ f) *Halkın gereği gibi beslenmesini sağlamak ve tüketim taleplerini karşılamak için ihtiyaç duyulan çalışmaları yapmak, ihracat imkanlarını geliştirmek üzere bitkisel üretim ve hayvancılıkta verimliliği artırıcı tedbirleri almak ve üretimi çeşitlendirmek,*

g) *Tarım ve hayvancılık konularında araştırmalar yapmak, bunların gerektirdiği ıslah, deneme, üretme, ürün işleme, istasyon, müessese, laboratuvar ve benzeri tesisleri kurmak ve işletmek, bu tesisleri kurup işletmek isteyen özel sektöre yardımcı olmak, mevzuat çerçevesinde gerekli izni vermek,*

h) *Verimli ve faydalı tarım bilgilerini çiftçi ailelerine benimsetmek ve ülke düzeyinde yaygınlaştırmak amacıyla, tarımsal yayım ve eğitim sistemi ve programları ile projelerini hazırlamak, uygulamak, örnek çiftçi yetiştirmek üzere eğitim program ve projeleri uygulamak, çiftçi kadınları ve kızlarına ev ekonomisi, çocukları ve gençlerine teknik ve pratik çiftçilik öğretmek üzere tedbirler almak, uygulamalar yapmak, örnek çiftçi yetiştirmek ve tarım yayımı ve eğitimi için her türlü eğitim merkezi gibi tesisleri kurmak, kurslar açmak, bu alanlarda teknisyen yetiştirmek, bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı ve ilgili kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak,*

t) *Tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak, denetlemek ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak.*

TARGEL Süreci : Köy Merkezli Tarımsal Üretim Destek Projesi(KÖYMER) ilk aşamada 1000 köye 1000 tarım gönüllüsü olarak, 3 yıl süreyle “üreticilere çiftçiye hizmetin yerinde verilmesi, çiftçinin yerinde bilgilendirilmesi, çiftçi gelir düzeyinin yükseltilmesi amacı ile ziraat ve su ürünleri mühendisleri ve veteriner hekimlerin danışmanlık hizmeti vermesini amaçlayan bir pilot uygulama olarak başlamıştır. Projede görev verilen 1023 kişinin %36’sının finansmanını çeşitli şirket ve kuruluşlar karşılamıştır. Toplam proje tutarının yaklaşık 1/4’ünü Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), %10’unu TC.Ziraat Bankası, %1’ini Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve yine yaklaşık %1’ini ise İzmir Ticaret Borsası, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Antalya Ticaret Borsası, Ege Bölgesi Sanayi Odası ve Antalya ilinden 4 özel tarım firması karşılamıştır. 1/1/ 2004 tarihinde başlayan Köy-Mer Projesi 31/12/ 2006 tarihinde sona ermiştir. Projenin devamı ise 1/1/2007 tarihinde “Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (Targel)” olarak uygulamaya konulmuştur. Bu süreç başlangıçta kamu yayımı yanında özel yayımın geliştirilmesine yönelik girişimlerin gelişmesine ortam hazırlamak gibi bir özelliğe sahipken, daha sonra 2007 yılında KÖYMER’in TARGEL’e dönüştürülmesiyle kapsam yine Bakanlığa bağlı (sözleşmeli personel statüsünde çalışır hale gelen ve ücretleri Genel Bütçeden karşılanan) bir yapıya dönüşmüştür(Anonim, 2009).

b. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Yönetmeliği Sonrası

Türkiye’de tarımsal yayıma diğer bir önemli müdahale ise *TYD Yönetmeliği ile 8 Eylül 2006* tarihinde yapılmıştır. Bakanlık söz konusu yönetmelik ile yalnızca kamu kontrolünde olan tarımsal yayım çalışmalarının özelleştirilmesine yönelik önemli bir sürecin önünü açmıştır. Dolayısıyla yönetmelik, yayımın özelleştirilmesi sürecini başlatmış, yeni bir anlayışın (talep yönlendirmeli) uygulamaya geçmesine olanak sağlamıştır. Bunun başarılı olması halinde önceki dönemlerde belirtilen sorunların çözümünde aşama kaydedilmesi beklenmektedir (Özçatalbaş, 2009b). Bugüne kadar Tarım Bakanlığı dışında diğer bazı birimler de yayımda belirli ölçüde rol almıştır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (Doğrudan yayımla görevli kamu kuruluşu)
- Doğrudan görevi yayım olmayan ancak yayım faaliyetinde de bulunan kuruluşlar
- Bakanlık Araştırma Enstitüleri, Yayım ve Ekonomi Şubeleri
- Kar amacı gütmeyen kuruluşlar (TKV)
- Üniversite Yayım Araştırma Uygulama Merkezleri
- Ziraat Odaları
- Diğer Üretici Örgütleri

Bu durumda 2006 yılında tarımsal yayım alanında genel kabulleri değiştiren yeni bir oluşumun başladığı söylenebilir. Bu oluşum Bakanlığın yürüttüğü ve ülke genelinde hakim olan kamu yayımı yanında, özel girişimin de resmi olarak yer almasını sağlayacak olan “*yayımların özelleştirilmesi*” üzerine yapılandırılmış ve tarımsal yayım ve tarım danışmanlığı konusu “*Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik (TYDY)*” ile tarım sektörünün gündemine girmiştir. TYD Yönetmeliği 5488 sayılı Tarım Kanununun 9 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmış ve 8 Eylül 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir(Anonim, 2006a; Anonim, 2006b). Yönetmeliğin amacı(Madde 1); “*Tarımsal işletme sahiplerinin bilgi, teknik ve yöntemler konusundaki ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli düzeyde karşılanması ile ilgili usul ve esasları belirlemek*” olarak belirtilmiştir. Yönetmelikte tarım danışmanlarının görevleri sıralanmış olup, yönetmelikte yayımla

danışmanlık arasında (kavramsal olarak bazı farklılıklar olması yanında) paralellik kurulmuştur, hatta yayım ile danışmanlık kavramları eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Yönetmelikle getirilen sistemin yerleşmesi ve gelişmesi yönünde önemli işlemlerin gerçekleştirilmesi yanında uygun destek ve teşviklerin her iki kesime de sunulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle yönetmelikte dönem dönem çeşitli değişiklikler yapılmakta ve uzman tarım bilgisinin üreticilere danışmanlar tarafından ulaştırılmasının önündeki engellerin kaldırılması yönünde çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda sistemin etkinliğini artırmak için gelişmiş ülkelerdeki deneyimlerden de yararlanarak özellikle ilk süreçte **“hem hizmeti alan çiftçinin hem de hizmeti veren serbest tarım danışmanlarının”** uygun miktarda teşviklerle desteklenmesi gerekli görülmektedir. Yayımın özelleştirilmesi sürecinin hızlandırılması yönünde verilecek söz konusu desteklerin, her iki tarafı da kapsayacak ve gelişmeyi hızlandıracak şekilde verilmesi uygun olacaktır. Buna göre destek uygulamasının, öncelikle entansif tarımın yoğun olduğu bölgeler ağırlıklı olmak üzere seçilmiş **“Pilot İl ve Bölgelerde”** uygulamaya konulması, sistemin somut sonuçlarını görmek ve izlemek bakımından yararlı olacaktır (Özçatalbaş, 2009a). Dolayısıyla sistemin etkin çalışması, geliştirilmesi ve beklentileri karşılmasına yönelik olarak yeni düzenlemelerin yapılması yararlı görülmektedir. Buna göre her yönüyle ideal uygulamayı yakalamak üzere yönetmeliğin uygulamaya etkisinin artırılması, geliştirilmesi ve sürekli iyileştirilmesine yönelik olarak üzerinde çalışılması gereklidir. Bunu sağlamak üzere yönetmeliğin ortaya koyduğu Merkez ve İl Teknik Komiteleri oluşumları önemlidir. Bu önemli kurulların rollerini yerine getirebilmesi için Tarım İl Müdürlükleri sorumluluğunda çalışan İl Teknik Komitelerinin ve Bakanlık ana hizmet birimi olan Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM)’nün sorumluluğunda çalışan Merkez Teknik Komitesinin çalışmalarını etkin yürütmesi gereklidir. Yerelde, il düzeyinde İl Teknik Komiteleri uygulamaların etkinliğini artırma yönünde düzenlemeler yapmak, veri üretmek ve bunları sistemin geliştirilmesi amacıyla kullanılması yönünde etkin çalışmalar gerçekleştirmesi gerekmektedir. Merkez Teknik Komitesi de yönetmeliğin yetkilendirdiği en önemli kuruldur. Merkez Teknik Komitesi danışmanlık sisteminin geliştirilmesinde tarım danışmanları ve üreticilere azami katkı sağlayacak iyi işleyen bir yapının kurulmasının öneminin farkında olarak, yerelin koşullarını ve gerçeklerini dikkate alarak dinamik ve sürekli gelişmeyi öne alan bir anlayışla süreci yönetmek üzere inisiyatif almak durumundadır. Söz konusu değişikliklerin, Bakanlığın yayım birikimi, yayım bilim dalının ortaya koyduğu veriler ve uygulamada elde edilen başarılı sonuçlara ait örnekler ile desteklenmesi, yapılacak çalışmaların etkinliğinin artmasına, profesyonel tavırların gelişmesine katkıda bulunacaktır.

İnsan odaklı tüm çalışmalarda olduğu gibi, bu süreçte de etkin rol oynayacak temel aktör olarak yayım işini gerçekleştirecek olan insan kaynağı üzerinde önemle durmak gerekiyor. Yönetmelik bu açıdan incelendiğinde kamu yayımcısı ve tarım danışmanları değişimin önderi, yenilik ve yeni teknolojileri üreticiye sunan temel öge olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca kamu yayımcısı ve tarım danışmanlarına üretici, tüketici, toplum ve çevre sağlığı bakımından da son derece önemli görevler verildiği görülmektedir. Buna göre yönetmeliğin 5.Bölümünde Tarım Yayımcısının/Danışmanının Görevleri Madde 19’da verilmiştir². Burada tanımlanan görevler kamu yayımcısı ve özel tarım danışmanlarını aynı

² - *Tarımsal işletme sahiplerine veya hizmet verdiği diğer birimlere gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması*
- *Bitkisel ve hayvansal üretime yönelik her türlü bilgi ve yeni teknolojinin hedef kitleye ulaştırılması*
- *Tarımsal işletmelerin daha rekabetçi bir yapıya kavuşturulması*

noktada buluşturmakta, dolayısıyla konum farklılığına rağmen görevlerde paralellik sağlanmaktadır.

Yönetmelikte tarımsal danışmanlık hizmetlerini sunacak kişi ve kuruluşlar (Madde 21) aşağıda verildiği gibi dört başlık halinde sıralanmıştır. Bunlardan özellikle özel girişimi temsil eden Danışmanlık Şirketleri ve Serbest Tarım Danışmanlarının sistemde almaları beklenen önemli rol nedeniyle Yönetmeliğin getirdiği yeni yapıya bakışları ve yönetmelikle ilgili görüş ve önerileri incelenmiştir.

- a) Bünyelerinde danışman istihdam eden üretici örgütleri ve ziraat odaları,
- b) Tarımsal danışmanlık dernekleri/vakıfları,
- c) Tarımsal danışmanlık şirketleri,
- ç) Serbest tarım danışmanları.

Görüldüğü gibi yönetmelikte, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde de çoğunlukla olduğu gibi ziraat odalarının ve diğer üretici kuruluşlarının da yayım ve danışmanlık hizmetlerinin sunulmasında etkin rol almalarına yönelik amaçlar da yer almaktadır. Yönetmelikte tarımsal danışmanlık hizmetlerini sunacak kişi ve kuruluşlar içinde “Bünyelerinde danışman istihdam eden üretici örgütleri ve ziraat odaları” olarak ifade edilmektedir. Ancak bu birimlerin kendilerinden beklenen işlevi yerine getirebilmeleri için mevcut koşulların iyileştirilmesi ve uygun desteklerin geliştirilmesinin önemli olacağı söylenebilir. Ayrıca bu birimlerdeki yetkililerin ve personelin bu süreçte kendilerinden beklenen işlevi önemsemeleri ve bu yönde görev alma isteklerine sahip olmaları gereklidir. Bu alanda yapılacak bilgilendirme çalışmalarısıyla, süreç içinde yayımdaki rollerinin artmasına etkide bulunulabilir.

c) Danışmanların Danışmanlık Sistemine Bakışları

Tarım Danışmanlarının danışmanlık sistemine bakışlarını ortaya koymak üzere tarım danışmanlığının fiilen yapıldığı Antalya ilinde Ziraat Mühendisleri Odası Antalya Şubesi tarafından 2008 yılında düzenlenen 2 kurs ve 2009 yılında ise 1 kursa katılan 58 kursiyere anket uygulanmıştır.

Çizelge 4. Sertifika Alanların Yaptıkları İşlere Göre Dağılımı

Konuları	Sayı	Oran (%)
Danışmanlık yapanlar	18	31
Diğer	40	69
Toplam	58	100

-
- İşletme ekonomisi yayımı/danışmanlığı yapmak İşletmelerin ekonomik analizleri, gelişim planlamaları, iş ve sermaye verimliliğinin iyileştirilmesi
 - Kişisel gelişim ve girişimcilik eğitimlerini yapmak
 - Sesli ve görüntülü kitle yayım vasıtalarından yararlanmak
 - Veri toplamak ve kayıt tutmak
 - Üretimi kayıt altına alacak belgelerin düzenlenmesi
 - Üretici örgütlenmesi konusunda çalışmalar yapmak
 - Çevre Koruma konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmak

Antalya ilinde ZMO tarafından yapılan 12 kursta 300 tarım danışmanının sertifikaya aldığı düşünüldüğünde ildeki toplam danışmanların yaklaşık %20'si çalışma kapsamına alınmıştır. Anket uygulanan kursiyerlerin %31'inin halen ücret karşılığı danışmanlık hizmeti verdikleri %69'unun ise henüz tarım danışmanlığı yapmadıkları ve diğer alanlarda çalıştıkları saptanmıştır (Çizelge 4).

Çizelge 5. Eğitime Katılma Nedenleri

Görüşler	Sayı	Oran(%)
Gelecekte çok önemli olacak, lazım olacak	29	50
Halen danışmanlık yapıyorum, belgelendirmek için	18	31
Elimde belge olsun düşüncesiyle	7	12
Daha iyi, başarılı danışman olmak için	4	7
Toplam	58	100

Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Eğitimine katılan Ziraat Mühendislerinin %50'si kursa katılma nedeni olarak, gelecekte belge önemli ve gerekli olacak düşüncesindedirler. Halen danışmanlık yapan 18 kişi ise sistem içine girmek amacıyla eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi elimde bir belge olsun, sonra belki kullanırım düşüncesine sahip olanlar dışında kalan %78'lik büyük çoğunluğu TYD belgesine sahip olmayı çok önemsedikleri anlaşılmaktadır (Çizelge 5).

Çizelge 6. Güncel Olarak Danışmanlıkla İlgili Yaşanan ve Yaşanması Beklenen Sorunlar

Sorunlar	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin yeniliklere açık olmaması	9	15
Danışmanlığın öneminin kavranmamış olması	6	10
Üreticilerin teknik bilgi ve eğitim düzeyinin düşük olması	5	9
Çiftçinin danışmana güvenmemesi	4	7
Danışmanlık ücretini/hizmetin karşılığını alamamak	3	5
Çiftçinin bu hizmeti satın almak istememesi	2	3
Üreticinin bilgi kaynağı olarak komşu ve çevresini kullanması	1	2
Danışmanın teknik bilgi düzeyindeki yetersizlik	3	5
Farklı uzmanlık alanına sahip kimselerin danışmanlık yapması, uygulamada rol alması	3	5
Yönetmelikteki belirsizlikler, yetkilerin somut olmaması	5	9
Sistemin uygulanmasındaki zorluklar	3	5
Girdi bayilerinin alan gezilerine devam etmesi	2	3
Reçeteli satışa uygun ruhsatlı ilaç yetersizliği	1	2
Görüş bildirmeyenler	11	20
Toplam	58	100

Kursiyerlerin genelde tarım danışmanı olarak çalışmalarını durumunda karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkındaki görüşleri sorulmuş ve sonuçlar Çizelge 6'da verilmiştir. Buna göre özellikle sorunlar gruplandırıldığında üreticilerle ilgili sorunların payının %52, Yönetmelikle ilgili %14, Danışmanlarla ilgili %10 ve diğer konuların payının ise %5 olduğu anlaşılmıştır. Buna göre sorunların kaynağı dikkate alındığında üreticiler üzerinde durmanın gerekli olduğu görülmektedir. Bunun sağlanmasında özellikle üreticilere yönelik olarak yapılacak olan yayım çalışmalarının etkin yürütülmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 7. Kendilerini Geliştirmek İçin İhtiyaç Duyulan Konular

Konular	Sayı	Belirtilen görüşler içindeki payı (%)	Toplam Danışmanlar içindeki payı (%)
Üretim Tekniği / uzmanlık alan bilgileri	28	44	48
Danışmanlık meslek bilgisi / yayım metodolojisi	25	40	43
Yeni teknolojileri takip edememe	6	10	10
Bilgileri zamanında aktaramama	2	3	3
Diğer	2	3	3
İhtiyaç duymayanlar	4	-	7
Toplam	63	100	

Çizelge 7’de danışmanların kendilerini geliştirmek için ihtiyaç duydukları konular verilmiştir. Buna göre danışmanlar kendilerini geliştirme yönünde isteklidirler. Yalnızca 4 danışman (%7) kendilerini yeterli görmekte ve ihtiyaç duydukları konu olmadığını belirtmişlerdir. Kalan 54 kişi ise bu konuda 63 görüş belirtmiştir. Toplam danışmanların %48’i üretim tekniği, %43’ü danışmanlık meslek bilgisi, %10’nu ise yenilikleri takip edememe gibi konulara ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Özellikle mesleki ve teknik bilgiye olan ihtiyacın yüksek çıkması bu konularda danışmanların sürekli bilgilendirilmesinin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu göstermektedir. Tarım Danışmanlığı meslek bilgisinin TYD Eğitim programlarıyla verilmeye çalışıldığı düşünüldüğünde, yönetmeliğin danışmaların yayım/danışmanlık metodolojisi ve kişisel gelişim konusunda ortaya koyduğu eğitim programlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca eğitimin yaşam boyu bir anlayışla devam ettirilmesinin danışmanlarca benimsenmesi önemlidir.

Çizelge 8. Danışmanlığın Geleceği Hakkında Görüşler

Görüşler	Sayı	Oran (%)
Çok iyi\başarılı olacağını düşünüyorum	18	31
İyi olacağını düşünüyorum	22	38
Ne iyi ne kötü (orta)	10	17
Kötü olacağını, başarısız olacağını düşünüyorum	8	14
Toplam	58	100

Çizelge 8’de tarım danışmanlarının danışmanlık çalışma alanının geleceğini nasıl gördüklerine yönelik değerlendirmeler üzerinde durulmuştur. Buna göre çok iyi ve başarılı olacağını düşünenlerin oranı %31 ve iyi olacağını düşünenler ise %38 olarak saptanmıştır. Başarısız olacağını düşünenlerin oranının yalnızca %14 olması ise Çizelge 4’teki kursa katılma nedenleriyle paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak tarım danışmanları danışmanlığın yaygın olarak yapıldığı Antalya bölgesi koşullarında kendilerini geliştirmek yönünde çaba içerisinde ve üretici ve yönetmelik ile ilgili ağırlıklı sorunlar olduğunu ve danışmanlığın geleceğini aydınlık gördüklerini belirtmişlerdir.

Bu durumda tarım danışmanlığının geliştirilmesine yönelik olarak danışmanların değerlendirmelerini de dikkate alınarak uygun ve teşvik edici eğitim, yayım, araştırma, ve mali desteklerin verilmesi doğru olacaktır.

d) Danışmanların Yönetmelikle İlgili Görüş ve Önerileri

Yine Antalya ilinde yaklaşık danışmanlık sertifikası almış Ziraat Mühendislerinin yaklaşık %20'sinin katılımıyla veriler 3 ayrı kurs grubundaki üyelerle grup görüşmeleri yapılarak elde edilmiştir. İlk olarak yönetmelik ve uygulama esasları anlatılmış, sonra tarım danışmanı adaylarının bireysel olarak görüş oluşturmaları için zaman verilmiştir. Yönetmeliğin daha etkin hale getirilmesi yönünde oluşturulan görüşler sıralanmış, tartışılmış ve bunların benzerlikleri dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Buradan hareketle TYD yönetmeliğinin ve sistemin başarılı olabilmesi için yapılması gerekli olan işlemler tartışılmış ve görüş birliği içinde olunan maddeler aşağıda sıralanmıştır.

1. Tarımsal danışman çalıştıran işletmelere verilen destekler daha özendirici olmalı, destekler işletme büyüklüğü ve ürün türüne bağlı olmalıdır. Ayrıca danışmanlar için öngörülen destekleme düşüncesi de yönetmelikte somutlaştırılmalıdır.
2. Danışman uzman bilgi birikimine sahip olup bu bilgilere ülkenin her yöresinde ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu nedenle danışmanın belli bir ilçe veya il sınırları içerisinde çalışmalarının kısıtlanması rasyonel değildir. Serbest rekabet koşullarında ulusal ve uluslararası düzeyde hizmet verebilmenin yolu açılmalı ve bu desteklenmelidir.
3. Yabancı uyruklu tarım danışmanlarının ülke içerisindeki faaliyetleri denetlenmelidir. Bunların yetki ve sorumlulukları belirlenerek üreticiler/şirketler bu konuda bilgilendirilmelidir. Yapılan danışmanlığın Tarım il Müdürlüğüne bildirilmesi konusunda çalışma yapılmalıdır.
4. Tüm Tarım danışmalarının asli işlevlerinden biri teşhis ve tedavidir. Ayrıca bir sınavla bu yetkiyi alması beklenmemelidir. Burada reçete yazan danışmanın yönetmelik gereğince her türlü sorumluluğu aldığı dikkate alındığında danışman yetkili olmadığı konularda kendiliğinden(otokontrol) risk üstlenmek istemeyeceğinden reçete yazmaktan doğal olarak kaçınacaktır. Buna göre tüm tarım danışmanları reçete yazma yetkisine sahip olmalıdır ve bundan böyle reçete yazma yetkisi sadece en az lisans derecesine sahip tarım danışmanlarına verilmelidir.
5. Tarımsal üretimde bilinçli kimyasal kullanımının sağlanması kendi toplumumuzun sağlığını korumak için en önemli amaç olmalıdır. Bu kapsamda AB ve Rusya gibi ülkelerin talep koşullarını karşılayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Hedef pazara yönelik kuralların konulması ve uyulması gereklidir. Dış pazara yönelik işlem gören ürünlerin hangi pazarın hedef olduğu dikkate alınarak yapılacak bilgilendirmelerle danışmanlar ve üreticiler yönlendirilmelidir.
6. Yurt dışında ruhsatlı olmasına rağmen ülkemizde kiraz, bezelye, ayva, marul, kültür mantarı, nar, çilek, pepino, turunçgil gibi ürünlerin yetiştiriciliğinde ruhsatlı olmayan bazı kimyasalların yazılıp kullanılmasına yönelik ilaç ruhsatlandırma çalışmalarının yapılması yönüne çalışılmalıdır. Bunun yanında yurt dışında yasaklanmış kimyasalların yurt içinde kullanılmasına da kesinlikle izin verilmemelidir. Tüm dünyada kolayca kullanılabilen ve önemi giderek artan biyolojik ve organik preparatlar ile feromon tuzaklar, ülkemizde ruhsata tabii olduğundan kullanımı sınırlandırılmalıdır. Bu ürünlerin ruhsatlanması sağlanmalıdır.

7. Tarım danışmanlarının örnek işletmelere sahip olması önemlidir. Çiftçiler için örnek olma bakımından tarım danışmanlarının üretim faaliyetlerinde bulunmaları özellikle teşvik edilmelidir. Bu konu yönetmelikte yer almalıdır.
8. Serbest tarım danışmanlarının bir araya getirilmesine (şirketleşmesine) yönelik olarak Uygun teşvik ve destekler geliştirilmelidir. Ortak çalışma ve şirketleşme özendirilmelidir. Bu konu da yönetmelikte yer almalıdır.
9. Tarım Danışmanlarının araştırma enstitüleri ve tarımla ilgili kuruluşlardan uygun şekilde yararlanabilmeleri hususunun yönetmelik de yer alması sağlanabilir.
10. Uzman danışmalık, tarım danışmanlığı ve tekniker/teknisyen tarım danışmanlığı terimlerinin yetki ve sorumluluklarının yönetmelikte daha açık olarak belirtilmesi gereklidir. Örneğin üretici ve tarım il müdürlükleri ile ilişkilerde bu unvanların sözlü ve yazılı olarak belirtme zorunluluğu yönetmeliğe konabilir. Ayrıca uzman danışman unvanı sadece mesleğinde lisansüstü eğitim yapan kişilere verilmesi uygun olabilir.

Görüldüğü gibi tarım danışmanları sistemin geliştirilmesi yönünde geniş bir bakış açısına sahiptir ve yönetmelikte yer alan konularla ilgili yapıcı ve önemli görüşler ortaya koymaktadır. Bu durum danışmanların sisteme sahip çıkmakta olduklarını ve sisteme sahip çıkma yönünde kararlı bir tutum içinde olduklarını ve sisteme sahip çıkma yönünde kararlı bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Ayrıca tarım danışmanlarının sisteme yönelik büyük beklentiler içinde olduklarını ve bunun karşılanmasına yönelik önlemlerin sistemin yerleşmesine ve etkin çalışmasına katkıda bulunacağı söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de yayımın özelleştirilmesine giden yolda dış dünyadaki ve özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki gelişmeler yanında kamu yayımında karşılaşılan sorunlar da etkili olmuştur. Entansif tarımın ve gelişme hızının daha yüksek olduğu il ve bölgelerde, TYD yönetmeliğinden önceki dönemlerde resmi olmayan bir yapıda özel yayım ve danışmanlık kuruluşlarının (Antalya, Adana, İzmir, Hatay, Mersin, Bursa vd illerde) gelişmeye başladığı görülmüştür. Özellikle bu bölgelerde yayımın özelleştirilmesi ile mevcut yapının resmileştirilmesi bir gereklilik olmuştur. Bu durumda kurulmakta olan yeni sistemin geliştirilmesi için yukarıda yapılan açıklamalardan da hareketle alınması gerekli önlemler (Özçatalbaş, 2009b) aşağıdaki gibi sıralanabilir;

1. Mevcut koşullar dikkate alındığında özellikle tarımsal potansiyeli yüksek olan bölgelerde özel yayım ve danışmanlık sisteminin geliştirilmesi yönünde çalışmalar hızlandırılmalı ve bu bölgelerde yoğunlaşılmalı, bu bölgeler pilot bölge haline dönüştürülmeli
2. Başarılı olacak bir yapının oluşturulmasında Bakanlık, düzenleyici ve destekleyici işlevinin gereğini yerine getirmeli
3. Kamu yayımının mutlaka gerekli olduğu bölgelerde Bakanlık yayım elemanlarının etkinliğini artırmaya dönük önlemleri almalı ve bunları kurulan yapı ile yaşama geçirmeli

4. Kamu yayım ve Özel danışmanlık birbirinin rakibi olarak değil, birbirinin destekleyici iki önemli güç olarak görülmeli, etki alanları faaliyet bölgeleri somutlaştırılmalı
5. Sistemin sürekli geliştirilmesine yönelik olarak İl Teknik Komiteleri ve Merkez Teknik Komitesinin etkin çalıştırılması için gerekli önlemler alınmalı
6. Çiftçi örgütlerinin danışmanlık sisteminde etkin rol almalarını sağlamak yönünde profesyonel tavırlar geliştirmelerine yönelik çalışmalar yapılmalı
7. Yayım ve danışmanlık birimlerinin ihtiyaç duyacağı araştırmaların yapılması ve elde edilen bulguların üreticilere ulaştırılmasına yönelik düzenleyici önlemlerin alınması yönünde çalışılmalı
8. Sistemde görev alacak insan kaynaklarının sürekli geliştirilmesine yönelik önlemler alınmalı, dolayısıyla yayımcı ve danışmanların etkin eğitim programlarıyla desteklenmeleri sağlanmalı
9. Paydaşlar arasında özellikle yayım, danışmanlık ve araştırma, üretici örgütleri arasında güçlü bir eşgüdüm sağlanmalı
10. Yayım sistemlerinin çeşitlendirilmesi yanında uygun ve özellikle katılımcı yayım yaklaşımlarının da uygulama alanı bulmasına yönelik ortam hazırlanmalı
11. Çevre dostu teknolojilerin ve iyi tarım uygulamalarının yayımın ve danışmanlık sisteminin odağına oturtulması sağlanmalı, uygun teşviklerle süreç desteklenmeli
12. Sistemde yer alan yayımcı ve danışmanların yaşam standardını yükseltici önlemler alınarak, kendilerini geliştirmelerine olanak sağlanmalı, böylece danışmanları üreticileri rekabete hazır hale getirmeleri yönünde çalışmalar desteklenmeli
13. Bakanlık, sistemin gelişmesi ve yerleşmesi bakımından ulusal tarım politikalarıyla uyumlu bir gelişmenin sağlanmasına yönelik olarak orta ve uzun vadede, esnek ve uygun bir teşvik ve destek sisteminin geliştirilmesi üzerinde durmalıdır.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ziraat odaları, üretici birlikleri ve özel tarımsal danışmanlık birimleri önemli rol ve işlevlere sahiptir. Üretime yönelik araştırma ve yayım faaliyetleri ve bilginin çiftçilere ulaştırılması işlemleri, esas olarak çiftçi birlikleri ve özel danışmanlık birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de yayımın özelleştirilmesi yönündeki çalışmaların hız kazanması önem taşımaktadır. Ancak Türkiye’de halen tarımsal yayım faaliyetleri yüksek oranda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Ancak tarımsal yayım hizmetlerinde Bakanlığın sorumluluğu ve tarım sektörüne yönelik önemli rolü devam etmekle birlikte 2006 yılında çıkarılan “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik”, özel sektöre dayalı talep yönlendirmeli danışmanlık sisteminin geliştirilmesine yönelik önemli olanaklar sunmak gibi bir amaçla hazırlanmıştır. Yine yönetmelikte de yer verildiği ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerde de çoğunlukla olduğu gibi ziraat odalarının ve diğer üretici kuruluşlarının da yayım ve danışmanlık hizmetlerinin sunulmasında etkin rol almalarını sağlamakta amaçlanmaktadır. Mevcut koşulların iyileştirildiği ve uygun desteklerin geliştirildiği ve bu birimlerin görev alma istekleri arttığı ölçüde, bu kuruluşların süreç içinde üretici kuruluşlarının da rollerinin artmasına yol açabilecektir. Bugün için ülke düzeyinde her ne kadar özel sektör yayımı ve bu kapsamda üretici kuruluşlarına dayalı yayım sistemi, Bakanlığa dayalı olan mevcut yayım sistemine alternatif değilse de, Akdeniz ve Ege gibi tarımın entansif yapıldığı ve özellikle örtü altı tarımın yaygın olduğu

bölgelerde özel danışmanlık önemli bir seçenek haline gelmiştir (Özçatalbaş, 2009b). Bu durumda belirtilen kamu dışı yayım ve danışmanlık kuruluşlarının orta vadede başta Akdeniz ve Ege olmak üzere, Güneydoğu ve Marmara gibi önemli tarım bölgelerinde gelişmesi beklenebilir.

KAYNAKÇA

- Anonim (1991) Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname. (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/10043.html>)
- Anonim (2006a) Tarım Kanunu, 5488 sayılı 18 Nisan 2006, T.C.Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü (<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5488&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>)
- Anonim (2006b) Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlemesine Dair Yönetmelik, 8 Eylül 2006. (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27149.html>)
- Anonim (2009) Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının TEDGEM web Sayfası: <http://www.tedgem.gov.tr/targel.htm>, 2 Kasım 2009.
- Boyacı, M.(1996) Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Tarımsal Yayım.TUAM Yayım Serisi 3.Ege Üniv. Basımevi, Bornova-İzmir 1996. (21).s.)
- Claar,J.B., R.P.Bentz.(1988) Kuruluş Yapısı ve Yayım İdaresi, Tarımsal Yayım El Kitabı, TYUAP Yayınları No: 295/3. Ankara 1988. s.228-260.
- Currle, J., Hoffman, V.(2004) Germany: Semi-privatized Extension Circles in the State of Baden-Württemberg, World Bank, Agriculture and Rural Development Discussion Paper 10 Extension Reform for Rural Development, Washington, USA.
- Currle, J., Schütz, P.(2000) Privatizing agricultural extension services in two new German federal states: necessary conditions emerging from experience, Human Resources in Agricultural and Rural Development (FAO) , p. 130-140.
- Özçatalbaş, O.(1994) GAP Bölgesinde (Şanlıurfa'da) Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.Kod No 266, Adana (261)s.)
- Özçatalbaş, O., Y. Gürgen.(1998) Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Baki Kitabevi. ISBN: 975-72024-02-3, Adana.
- Özçatalbaş, O.(2000) The Role of Agriculture Chambers in Agricultural Extension: A Sample of Hanover Region, Germany, Akdeniz Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt 13/2, Antalya.
- Özçatalbaş, O.(2002) "Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde ve Türkiye'de Ekolojik Tarım ve Danışmanlık Hizmetleri", Türkiye 5. Tarım Ekonomisi Kongresi, 465-470, Erzurum.
- Özçatalbaş, O.(2006) Changing public and private roles in extension for agricultural advisory in Turkey. Seminar on the role of agricultural advisory in creation of new image of agriculture and development of rural areas, 4-7 September 2006, Lower Silesia Agricultural Extension Centre, Wrocław, Poland.
- Özçatalbaş, O.(2007) The Evaluation of Horticultural Extension in Hanover Region of Germany, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2007, 20(1),137-142.
- Özçatalbaş, O.(2009a) Bakanlık Özel Tarımsal Danışmanlık Hizmeti Alan Çiftçileri Destekliyor! Sıra Tarım Danışmanlarında mı? [http://akdeniz.naturalforum.net/\(18.10.2009\)](http://akdeniz.naturalforum.net/(18.10.2009))
- Özçatalbaş, O. (2009b) Türkiye ve AB'de Tarımsal Yayım Sitem Ve Yaklaşımlarına Bakış AB ve Türkiye Arasındaki Sivil Toplum Diyaloğunun Çok Yönlü Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, Bildiri Kitabı, 5-8 Kasım 2009, Antalya.
- Salasan, C.(2003) Problem Solving Group-Agricultural Extension Method, PhD. Thesis, Banat's University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Timisoara, Faculty of Agricultural Management, Timisoara.
- Swanson, B.E, B.J. Farner, R. Bahal.(1990) The Current Status of Agricultural Extension Worldwide. Global Consultation on Agricultural Extension 4-8 Aralık 1989. Rome-Italy.